

schilderachtige zal afkeeren. Daar z.i. het denken en leven der menschheid weer meer en meer abstrakt wordt, is volgens zijn overtuiging de abstrakte kunst die der toekomst.

Zoo komt hij er ten slotte toe, den indruk, dien de natuur in hem opwekt, te abstraheeren, en dit gevoel om te zetten in een voor hem harmonischen en redegevenden opbouw van lijnen. Aanvankelijk zijn deze composities moeilijk te begrijpen. De rust, die Mondriaan er mee beoogt te geven, heb ik er niet in kunnen vinden. In zijn laatste stukken, die wel te verstaan zijn, komt hij tot van onderwerp geheel vrije composities, opbouwingen van staande en liggende lijnen in bepaalde beteekenis, in bepaalde proportie en rythme gerangschikt en tegenover elkaar geplaatst; en niet willekeurig, maar in verband; om uit te beelden een geziene en gevoelde schoonheidsontroering. Op deze wijze noemt hij zijn kunst geestelijk, niet in de gewone, kerksche beteekenis. Hij wil werkelijke geestelijkheid beelden: niet een geestelijk begrip.

Van deze laatste stukken, waarin zijn streven het meest konsekvent werd doorgevoerd, vindt men er hier twee gereproduceerd. Elke gedachte aan de materie is er weg. Het zijn zuivere abstracties en zij kunnen dan ook alleen door ons geestesoog begrepen en gezien worden. Men moet er onbevangen voor komen te staan, los van traditie-ideeën, en op zich laten inwerken datgene, dat van de teekeningen uitgaat. Dit is een weldadig gevoel van rythme, van rhythmisch lijnbeweeg, van rhythmische ruimte en van schoone, het oog aangenaam aandoende verhoudingen. Beschouwt men deze teekeningen lang, dan gaat er een pure blankheid, een schoone, wijd-starende rust van uit, die aandoet als zekere zeer intense klanken zuivere muziek, of als klare, harmonische rustige gedachten. Niet direkt ziet men deze dingen er in. Iets, waar de schilder door jaren lang hard werken en aanhoudend zoeken toe kwam, kan ook niet in eens begrepen worden.

Deze kunst van Mondriaan zou men kunnen noemen: de kunst der goede verhoudingen en lijnenrhythmiek, dus schoonheid in haar allereenvoudigsten staat.

Uit een brief, waarin de schilder mij op eenige vragen heeft geantwoord, veroorloof ik mij het volgende over te schrijven.

„Het gevoel is meer uiterlijk dan de geest. De geest bouwt, stelt samen, het gevoel drukt de stemming etc., etc., uit. De geest construeert door de eenvoudigste lijn het zuiverst en maakt gebruik slechts van de meest primitieve kleur. De meest primitieve kleur is de innerlijkste: de zuiverste.

Ik geef de kleur niet prijs, maar wil die alleen juist zoo intens mogelijk. Ik verwaarloos de lijn niet, maar wil die in haar sterkste uiting. De soepele lijn in de natuurlijke verschijning der dingen is eene verslapping van den vorm. U zegt dat het den indruk maakt voor wie mij niet begrijpen, dat ik de goddelijke oorzaak van de schoonheidsontroering, het zichtbare, niet geef, maar wat ik zelf daar uit abstraheerde. Ik stem toe, dat dit zoo schijnt, maar het is niet zoo.

Wanneer men het uiterlijke der dingen, (in hun gewone verschijning) beeldt, dan juist is er gelegenheid dat het menschelijke, het individueele, zich gaat openbaren. Wanneer men het innerlijke beeldt, n.l. door den abstrakten vorm van het uiterlijke, is men nader het geestelijke te openbaren, dus het goddelijke, het algemeene.

Dit, het algemeene, lijkt voor ons individueele menschen koud en minder gevoelig dan het bijzondere, dat we meer in ons menschelijk wezen hebben. Zoo ook wat u van het zien eener bloem zegt. U verwondert zich er over dat ik die teere pracht wil ontleden en omzetten in verticale en horizontale lijnen. Ik geef u groot gelijk dat u zich verwondert: maar het is mijne bedoeling niet die teere pracht te beelden. Wat ons in de bloem als schoonheid aandoet en niet ver-